

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ

Інститут: лісового і садово-паркового господарства

Кафедра: лісівництва

Освітній ступінь: бакалавр

Спеціальність: 205 Лісове господарство

Освітньо-професійна програма: 205.2 Мисливське господарство

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри лісівництва

проф. Криницький Г. Т.

« 20 » вересня 2023 р.

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА**

Гуналу Василю Тарасовичу

(прізвище, ім'я та по-батькові студента)

1. Тема роботи: I.30 Ведення мисливського господарства в філії «Львівське лісове господарство» ДП «Ліси України»

керівник роботи Делеган Іван Іванович, канд. с.-г. наук, доцент

затверджені наказом по університету від «30» листопада 2023 р. № С – 701

2. Термін подання студентом роботи: 12.12.2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: звіт з виробничої бакалаврської практики, проект організації та розвитку мисливського господарства ДП «Жовківський лісгосп», літературні джерела, результати польових досліджень.

4. Зміст пояснювальної записки (розділи, які потрібно розробити): Вступ; Розділ 1. Стан діяльності мисливського господарства за останні роки; Розділ 2. Програма, об'єкти та методика досліджень; Розділ 3. Ведення мисливського господарства; Висновки та рекомендації; Список використаної літератури.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): Рис. 1. Розподіл мисливських угідь за категоріями; Таблиця 1. Розподіл площі мисливського господарства за типами мисливських угідь; Рис. 2. Динаміка чисельності мисливської фауни; Рис. 3. Динаміка добування мисливської фауни; Таблиця 2. Розподіл площ угідь мисливського господарства за класами бонітетів для основних видів мисливських тварин; Таблиця 3. Обчислення загального середнього бонітету з урахуванням дії чинників; Таблиця 4. Співвідношення фактичної та оптимальної чисельності; Таблиця 5. Розрахунок динаміки чисельності основних видів мисливської фауни господарства на 10 річний період; Таблиця 6. Визначення пропускнуєї спроможності господарства на найближчі 10 років.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання: «20» вересня 2023 р.

Керівник роботи

(підпис)

Делеган І. І.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Номер	Назва етапів дипломної роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1	<i>Вивчення літ ерат ури за т емою</i>	<i>20.09.23.-01.10.2023 рр.</i>	<i>виконано</i>
2	<i>Розробка програми т а мет одики работ и</i>	<i>20.09.23.-01.10.2023 рр.</i>	<i>виконано</i>
3	<i>Вивчення т ипологічної ст рукт ури т а боніт ування мисливських угідь</i>	<i>02.10.23.-29.10.2023 рр.</i>	<i>виконано</i>
4	<i>Аналіз результ ат ів обліку чисельност і оленеподібних мисливських видів</i>	<i>02.10.23.-29.10.2023 рр.</i>	<i>виконано</i>
5	<i>Розрахунок т а порівняльна оцінка опт имальної ємност і угідь т а факт ичної чисельност і видів</i>	<i>02.10.23.-29.10.2023 рр.</i>	<i>виконано</i>
6	<i>Розрахунок динаміки чисельност і т а добування мисливських т варин</i>	<i>02.10.23.-29.10.2023 рр.</i>	<i>виконано</i>
7	<i>Розроблення макет у випускної работ и</i>	<i>01.11.23.-20.11.2023 рр.</i>	<i>виконано</i>
8	<i>Висновки т а рекомендації</i>	<i>21.11.23.-30.11.2023 рр.</i>	<i>виконано</i>
9	<i>Оформлення работ и т а вигот овлення ілюст рат ивного мат еріалу</i>	<i>01.12.23.-09.12.2023 рр.</i>	<i>виконано</i>
10	<i>Здача работ и на кафедрі</i>	<i>12.12.2023 р.</i>	<i>виконано</i>

Студент

(підпис)

Гупало В. Т.

Керівник роботи

(підпис)

Делеган І. І.

Примітки:

1. Форму призначено для видачі завдання студенту на виконання дипломного проекту (роботи) і контролю за ходом роботи з боку кафедри і декана факультету.
2. Розробляється керівником дипломного проекту (роботи). Видається кафедрою.
3. Формат бланка А4 (210 × 297 мм), 2 сторінки.

УДК 639.1:630*6

Гупало В. Т. (2023) *Ведення мисливського господарства в філії «Львівське лісове господарство» ДП «Ліси України» (Кваліфікаційна робота бакалавра).* НЛТУ України, Львів, Україна.

У роботі визначаються науково обґрунтовані напрями ведення мисливського господарства, шляхи і засоби, що забезпечують вирішення поставлених перед господарством завдань з раціонального використання мисливського фонду, збереження, охорони, та відтворення ресурсів мисливських тварин.

Практичне здійснення розроблених заходів дасть можливість значно збільшити чисельність основних видів мисливських тварин та підтримувати їх на оптимальному рівні.

У процесі розробки організаційних заходів використані дані державної статистичної звітності, матеріали лісовпорядкування, а також результати польових спостережень, експериментальних обліків оленеподібних.

Ключові слова: мисливські угіддя, сарна європейська, свиня дика, заєць сірий, куниця лісова, куріпка сіра.

Табл. 8. Іл. 3. Бібліограф.: 30. Дод. 2.

UDC 639.1:630*6

Hupalo V. T. (2023). *Management of hunting in the branch of the "Lviv Forestry" State Enterprise "Forest of Ukraine" (Bachelor qualification work).* NFUU, L'viv, Ukraine.

The work determines scientifically grounded directions of hunting management, ways and means that provide solutions to the tasks set before the farm for the rational use of the hunting fund, conservation, protection and reproduction of hunting animal resources.

The practical implementation of the developed measures will enable to significantly increase the main types of hunting animals and maintain them at an optimum level.

In the process of development of organizational measures, the data of state statistical reporting, materials of forest management, as well as the results of field observations and experimental records of the even-toed ungulate.

Keywords: hunting grounds, roe deer, wild boar, European hare, European pine marten, grey partridge.

Tab. 8. Il. 3. Bibliographer: 30. Add. 2.

Зміст

Вступ.....	6
РОЗДІЛ 1. СТАН ДІЯЛЬНОСТІ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЗА ОСТАННІ РОКИ.....	7
1.1. Місцезнаходження і площа угідь	7
1.2. Короткі відомості щодо організації мисливського господарства.....	8
1.3. Характеристика лісового фонду	10
1.4. Мисливська фауна, її чисельність та стан експлуатації.....	11
1.5. Висновки про стан ведення мисливського господарства.....	17
РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА, ОБ’ЄКТИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕНЬ.....	19
2.1. Програма досліджень	19
2.2. Об’єкти досліджень.....	19
2.3. Методика досліджень.....	20
РОЗДІЛ 3. ВЕДЕННЯ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА.....	24
3.1. Розподіл території на єгерські обходи та відтворювальні ділянки.....	24
3.2. Типологія мисливських угідь	26
3.3. Бонітування мисливських угідь.....	29
3.4. Співвідношення фактичної та оптимальної чисельності популяцій основних видів мисливської фауни в угіддях господарства.....	31
3.5. Розрахунок динаміки чисельності популяцій основних мисливських видів господарства на 10-річний період	33
3.6. Розрахунок планової пропускної спроможності мисливського господарства	35
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	39
Додатки.....	41

ВСТУП

Актуальність теми. Полювання створює величезний вплив на популяції звірів та птахів. Найбільш раціональною являється біологічно виправдана інтенсивність вилучення, підтримуючи з її допомогою чисельність населення тварин на рівні, який відповідає ємності угідь, що складається з кормового, захисного та територіального оптимуму, можна добитися найвищої біологічної продуктивності популяцій, ослабити конкуренцію та отримати високі щорічні прирости чисельності, в результаті чого досягається майже повне використання екологічного резерву популяції.

Мета і завдання досліджень. на основі узагальнення виробничого досвіду, польових досліджень і нормативно-правових вимог проаналізувати ведення мисливського господарства та визначити науково обґрунтовані напрями ведення мисливського господарства, шляхи і засоби, що забезпечують вирішення поставлених перед господарством завдань з раціонального використання мисливського фонду, збереження, охорони, та відтворення ресурсів мисливських тварин.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єкт дослідження – популяції мисливських видів тварин: сарни європейської (*Capreolus capreolus* Linnaeus, 1758), свині дикої (*Sus scrofa* Linnaeus, 1758), зайця сірого (*Lepus europaeus* Pallas, 1778), куниці лісової (*Martes martes* Linnaeus, 1758), куріпки сірої (*Perdix perdix* Linnaeus, 1758), в угіддях. Предмет дослідження – ведення мисливського господарства на основні види мисливської фауни в угіддях філії «Львівське лісове господарство» ДП «Ліси України».

Методи дослідження – загальноприйняті лісівничо-біологічні, мисливсько-господарські, порівняльного аналізу, статистичні.

Практичне значення одержаних результатів. Результати досліджень можуть бути використані у процесі розроблення виробничого проекту організації ведення мисливського господарства в філії «Львівське лісове господарство» ДП «Ліси України».

РОЗДІЛ 1. СТАН ДІЯЛЬНОСТІ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЗА ОСТАННІ РОКИ

1.1. Місцезнаходження і площа угідь

Мисливські угіддя розміщені на території Жовківського, Сокальського та Кам'яно-Бузького районів Львівської області. Територія мисливського господарства межує на заході з мисливським господарством Жовківського МТМіР «Лісівник» та ТзОВ «Куличківське мисливське господарство», на півночі з мисливським господарством Червоноградської міської організації УТМР, на сході – з мисливським господарством ТзОВ «Крижень», на півдні з мисливським господарством Жовківської районної організації УТМР. В граничних межах мисливського господарства держлісгоспу на півдні знаходяться мисливські угіддя ПП «Спектр-Центр». Адреса офісу мисливського господарства: 80300, обл. Львівська, м. Жовква, вул. Лісна, 3, тел. (03252)6-18-38.

Загальна площа мисливських угідь за рішенням обласної ради становить 13248,9 га, в тому числі 6692,5 га лісових угідь, 6436,4 га польових та 120,0 га водно-болотних угідь (рис. 1.1).

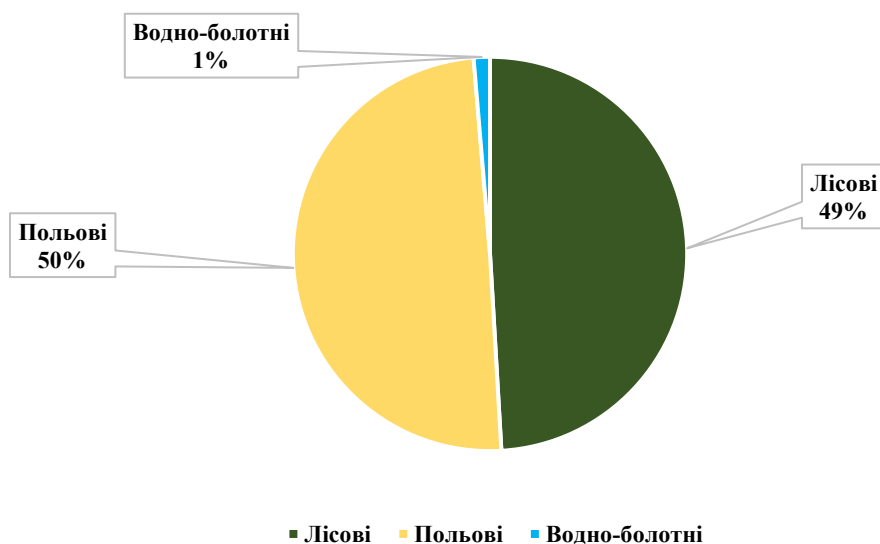

Рис. 1.1. Розподіл мисливських угідь за категоріями

Протяжність угідь мисливського господарства становить з півночі на південь 25 км, зі сходу на захід – від 7 до 23 км. До складу мисливського

господарства входять угіддя лісового фонду Бутинського, Велико-Мостівського, В'язівського, Соснівського лісництв філії, а також Реклинецького та Сокальського лісництв Сокальського ДЛГП, Жовківського та Кам'янка-Бузького ДЛГП ОКЛГП «Галсільліс» (табл. А.1). Не всі виділи цих лісових кварталів, що входять в територію мисливського господарства, є лісовими угіддями (нелісові угіддя орна земля, сіножаті, біополяни, болота, канали, дороги, просіки, будівлі тощо).

1.2. Короткі відомості щодо організації мисливського господарства

Згідно рішення Львівської обласної ради від 15.09.2015 року № 1442 Державному підприємству «Жовківськ лісове господарство» надано 20757,0 га мисливських угідь для ведення мисливського господарства, в тому числі 14167 га польових, 6472 га лісових та 316 га водно-болотних угідь.

Рішенням Львівської обласної ради від 29.09.2020 року № 1090 підприємству надано змінену площу мисливського господарства, але в тих же межах – 13248,9 га, тобто частина польових та водно-болотних угідь в межах території залишилась в державному резерві.

Межі території мисливського господарства ДП «Жовківське лісове господарство» відповідно до рішення Львівської обласної ради від 29 вересня 2020 року № 1090: від міста Жовкви автомобільною дорогою до села Зіболки, межею держлісфонду Зіболківського лісництва ДП «Жовківський лісгосп», виключаючи лісові масиви кварталів 1-62 Зіболківського лісництва, далі виключаючи квартали 1-23 Вязівського лісництва ДП «Жовківський лісгосп», а також квартали 8-13, 36-39 Туринківського лісництва Жовківського ДЛГП ЛГП «Галсільліс» та включаючи квартали 38-42 Кам'янка-Бузького ДЛГП ЛГП «Галсільліс», далі до моста по дорозі між селами Батятичі, Зіболки, далі дорогою через села Воля-Жовтанецька та Желдець до перетину з дорогою між селами Батятичі-Туринка, далі дорогою на село Батятичі до кам'яної дороги на село Мазярку. Далі через село Мазярку до моста на річці Желдець, далі руслом річки Желдець до межі Кам'янка-Бузької ОТГ та Жовківського району; далі межею

районів, охоплюючи лісовий масив Великомоствського лісництва ДП «Жовківський лісгосп» та Кам'янка-Бузького ДЛГП ЛГП «Галсільліс», до моста в селі Рожанка. Далі від села Рожанка меліоративним каналом до лісового масиву кварталів 17 і 18 Кам'янка-Бузького ДЛГП ЛГП «Галсільліс» до межі Кам'янка-Бузького із Сокальським районами, далі межею цих районів до дороги м. Великі Мости, смт. Добротвір, включаючи лісові масиви кварталів 40, 41 Сокальського ДЛГП ЛГП «Галсільліс»; далі автомобільною дорогою на село Старий Добротвір до кварталу 26 Великомоствського лісництва, включаючи квартали 22-26 лісового масиву цього лісництва, далі межею лісового масиву кварталів 75, 76, 79, 81-83 Соснівського лісництва ДП «Жовківський лісгосп», включаючи лісові масиви Кам'янка-Бузького ДЛГП ЛГП «Галсільліс» до залізниці, далі залізницею до кварталу 60 Соснівського лісництва ДП «Жовківський лісгосп», включаючи квартал 57 лісового масиву цього ж лісництва, далі кварталною лінією кварталів 60 і 55 та кварталів 59 і 54 Соснівського лісництва до лінії електропередачі (ЛЕП) у кварталі 58 Соснівського лісництва, далі високовольтною ЛЕП через квартали 58-41 Соснівського лісництва до шосейної дороги між містами Жовква та Червоноград, далі автомобільною дорогою до міста Великі Мости, виключаючи польові угіддя Великомоствської ОТГ та квартали 10-15 Великомоствського лісництва ДП «Жовківський лісгосп», до річки Рата, далі автомобільною дорогою до міста Великі Мости через село Туринку, виключаючи лісові масиви кварталів 1, 5 Вязівського лісництва ДП «Жовківський лісгосп» до міста Жовква, далі від міста Жовква автомобільною дорогою між селами Глинськ та Крехів до перетину з дорогою до села Нова Скварява, дорогою через села Нова Скварява та Стара Скварява до міста Жовква.

Постановою Кабінету Міністрів України від 07.09.2022 № 1003 «Деякі питання реформування управління лісової галузі» приймається рішення про утворення державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України» шляхом злиття спеціалізованих державних лісгосподарських підприємств, які належать до сфери управління Державного агентства лісових

ресурсів, з подальшим перетворенням державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України» в акціонерне товариство, 100 відсотків акцій якого належать державі. Відповідно до постанови Кабміна, Державне агентство лісових ресурсів України видає Наказ від 26.10.2022 № 804 «Про утворення Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України». Відповідно ДП «Жовківський лісгосп» та ДП «Львівський лісгосп» було включено у філію «Львівське лісове господарство» ДП «Ліси України».

На землях держлісфонду ДП «Львівський лісгосп» не розташовані мисливські угіддя, підприємство не займалось веденням мисливського господарства. Відтак веденням мисливського господарства у філії «Львівське лісове господарство» ДП «Ліси України» займається ВВП Надлісництво Жовква (створене на базі реорганізованого ДП «Жовківський лісгосп»).

Мисливське господарство по типу – лісостепове, по формі – комплексне (на хутрових та оленеподібних звірів, пернату та водно-болотну дичину). Відповідно до «Інструкції з упорядкування мисливських угідь України» затвердженої наказом Держкомлісгоспу від 12.10.2000 р. №148 угіддя віднесені до Лісостепової (правобережної) лісомисливської природної зони.

1.3. Характеристика лісового фонду

Розташування лісового фонду на території мисливського господарства відносно нерівномірне. Більшість лісових угідь в центральній та північній частині господарства. Ліси держлісфонду В'язівського, Бутинського, Великомоствівського та Соснівського лісництв філії представлені шістьма лісовими контурами. Ліси Сокальського, Жовківського та Кам'янка-Бузького дочірних лісгосподарських підприємств ОКЛГП «Галсільліс» представлені окремими ділянками різної величини, часто розміщеними між селами серед сільськогосподарських угідь, а деякі примикають до лісів держлісфонду. Серед загальної площі угідь мисливського господарства філії землі лісового фонду займають площу 6636,4 га (50,1 % від усіх угідь господарства), з них угіддя

держлісгоспу 5144 га (77,5 %), а землі лісогосподарських підприємств «Галсільліс» – 1548,5 га (22,5 %). Лісові мисливські угіддя представлені всіма лісовими типами — «хвойними», «листяними», «змішаними».

Лісові мисливські угіддя типу «хвойний ліс» займають площу 3122,1 га, що становить 47,0 % всіх лісових угідь. Це, в основному, чисті соснові насадження з незначними домішками дуба, берези, місцями вільхи. Переважають середньовікові насадження – 969,9 га та пристигаючі і стиглі насадження – 1808,2 га, молодняки – 344,0 га.

Лісові мисливські угіддя типу «листяний ліс» займають площу 2065,5 га, що становить 31,1 % всіх лісових угідь. Переважають середньовікові насадження – 1166,0 га, пристигаючі і стиглі насадження – 741,3 га, молодників всього 158,2 га. Основними лісоутворюючими породами є дуб, граб, клен, ясен, осика, липа. В долинах річок поширені вільхові ліси. Підлісок в листяних лісах добре розвинений, що створює значний потенціал для парнокопитних звірів.

Лісові мисливські угіддя типу «змішаний ліс» найменш поширені і займають площу 1314,9 га, або 19,8 % від загальної площі всіх лісових угідь. Переважають середньовікові насадження – 500,1 га, пристигаючі та стиглі насадження – 597,2 га, молодняки – 217,6 га. Основними лісоутворюючими породами змішаних лісів є сосна, дуб, граб, береза, вільха.

Нелісові угіддя на землях лісового фонду займають площу 190 га або 2,86 %, з них орні землі – 15,9 га, луки (сіножаті, біополяни) – 117,6 га, болота – 39,2 га, водойми (потічки, ставки, меліоративні канали – 17,3 га.

1.4. Мисливська фауна, її чисельність та стан експлуатації

На території мешкають такі види мисливської фауни: сарна європейська (*Capreolus capreolus* Linnaeus, 1758), свиня дика (*Sus scrofa* Linnaeus, 1758), заєць сірий (*Lepus europaeus* Pallas, 1778), вивірка звичайна (*Sciurus vulgaris* Linnaeus, 1758), бобер європейський (*Castor fiber* Linnaeus, 1758), лисиця звичайна (*Vulpes vulpes* Linnaeus, 1758), борсук європейський (*Meles meles* Linnaeus, 1758), куниця лісова (*Martes martes* Linnaeus, 1758), кулики (родина Баранцеві *Scolopacidae*

Rafinesque, 1815), голуби (родина голубові *Columbidae* Leach, 1820), куріпка сіра (*Perdix perdix* Linnaeus, 1758), фазан звичайний (*Phasianus colchicus* Linnaeus, 1758), качки (родина качкові *Anatidae* Leach, 1820), лиска звичайна (*Fulica atra* Linnaeus, 1758), курочка водяна (*Gallinula chloropus* Linnaeus, 1758).

До основних видів мисливських тварин в умовах господарства відносяться: сарна європейська, свиня дика, заєць сірий. Динаміка зміни чисельності основних видів мисливських тварин за останні п'ять років приведена у таблиці 1.1 та на рисунку 1.2.

Таблиця 1.1

Динаміка чисельності мисливської фауни

Види тварин	Чисельність, особин				
	2018	2019	2020	2021	2022
Сарна європейська	167	169	172	197	199
Свиня дика	67	46	51	44	52
Заєць сірий	668	680	663	358	321
Вивірка звичайна	54	58	45	22	16
Бобер європейський	-	38	39	37	31
Лисиця звичайна	18	22	26	22	22
Борсук європейський	-	21	21	20	-
Куниця лісова	35	30	26	18	18
Кулики	61	65	38	44	43
Голуби	311	315	160	170	179
Куріпка сіра	148	164	168	100	108
Фазан звичайний	-	-	-	-	40
Качки	1502	1350	649	644	497
Лиска звичайна	538	541	239	228	229
Курочка водяна	73	76	37	39	47

Як видно з приведених у таблиці 1.2 даних, чисельність основних видів мисливської фауни відносно стабільна. На чисельність основних видів мисливської фауни переважно негативно впливають фактори турбування: з боку людини, бродячих собак і котів, браконьєрство, стихійні лиха, збіднення місць перебування диких тварин, у зв'язку із веденням сільського господарства та тваринництва.

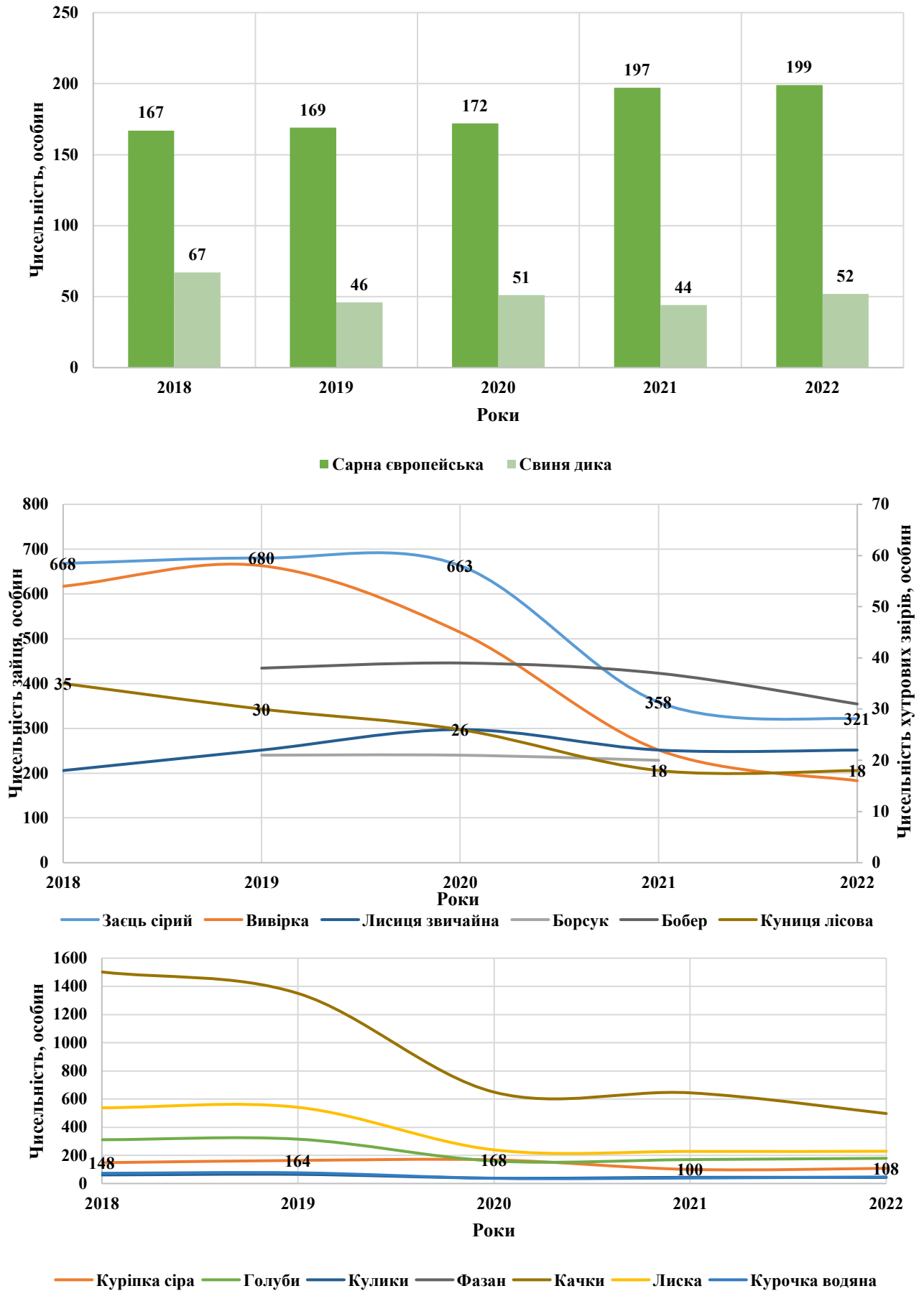

Рис. 1.2. Динаміка чисельності мисливської фауни

Для поліпшення санітарно-епідеміологічної ситуації та з метою зменшення негативного впливу хижаків на інші види мисливських тварин, на території господарства проводяться заходи по скороченню чисельності перших шляхом їх безпосереднього вилучення. Так упродовж 2018 – 2022 рр. в угіддях мисливцями було вилучено 22 лисиці.

Слід відмітити, що господарство намагається скоротити чисельність популяції лисиці, яка є найнебезпечнішим джерелом сказу в нашій місцевості, та стабілізувати її чисельність на низькому рівні. Щорічно мисливці тут добувають, в середньому, 4 особини, що складає 15 % від кількості облікованих взимку тварин. Це дуже низький показник, враховуючи, що Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) рекомендовано підтримувати щільність лисиці у межах 1 – 2 особини на 1 тис. га, що зменшує вірогідність поширення рабчної епізоотії. В Україні рекомендована величина становить 0,5 – 1 особини на 1 тис. га – тобто, бажано щоб чисельність зазначеного хижака в угіддях не перевищувала 13 особин, натомість станом на 2022 рік її чисельність (22 особини) майже вдвічі перевищує цей показник.

В останні роки на території господарства спостерігалось утримання поголів'я сарни європейської та свині дикої на достатньому рівні, що давало змогу проводити полювання на ці види.

Стан експлуатації мисливських тварин за останні п'ять років наведено в таблиці 1.2 та на рисунку 1.3. Як видно з приведених у таблиці 1.2 даних, упродовж 2018-2022 років в угіддях господарства полювання проводили на два види оленеподібних (сарна європейська та свиня дика), на два види хутрових звірів (засць сірий та лисиця звичайна) та на чотири види пернатої дичини (кулики, голуби, качки та лиска звичайна).

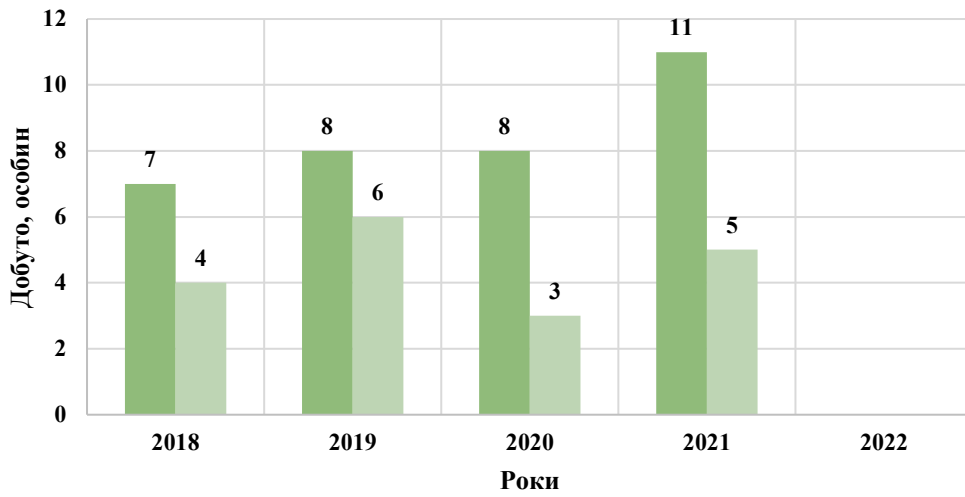
Добування сарни європейської упродовж 2018-2021 років щороку збільшувало обсяги, так у 2018 році було добуто 7 особин, а в 2019 році на одну особину більше – 8, у 2020 році було добуто також 8 особин, а в 2021 році на три особини більше – 11, на жаль у 2022 році полювання було заборонено.

Таблиця 1.2

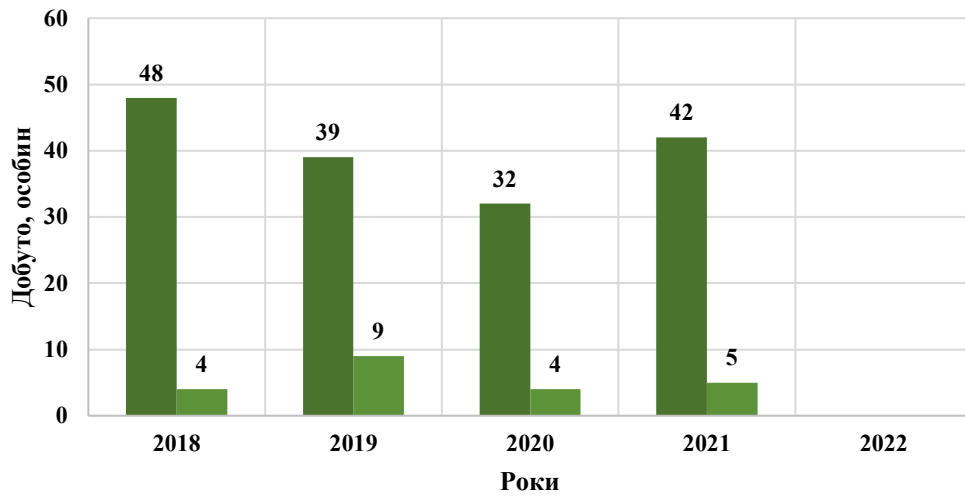
Динаміка добування мисливської фауни

Види тварин	Чисельність, особин				
	2018	2019	2020	2021	2022
Сарна європейська	7	8	8	11	-
Свиня дика	4	6	3	5	-
Заєць сірий	48	39	32	42	-
Лисиця звичайна	4	9	4	5	-
Кулики	10	14	15	6	-
Голуби	59	55	48	34	-
Качки	64	64	41	64	-
Лиска звичайна	31	31	21	21	-

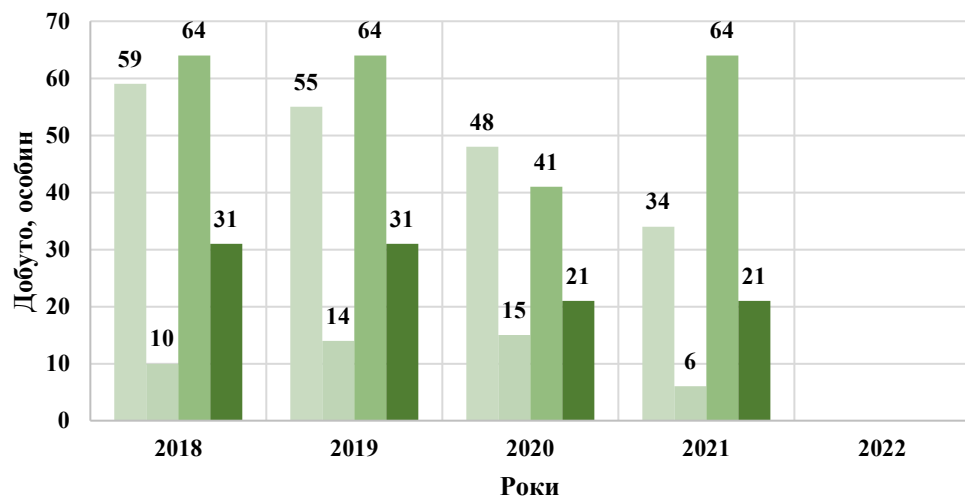
Добування свині дикої упродовж 2018-2021 років щороку змінювало обсяги, так у 2018 році було добуто 4 особини, а в 2019 році на дві особини більше – 6, у 2020 році було добуто на 50 % менше – 3 особини, а в 2021 році на дві особини більше – 5, на жаль у 2022 році полювання було заборонено. Добування зайця сірого упродовж 2018-2020 років щороку зменшувало обсяги, так у 2018 році було добуто 48 особин, а в 2019 році на дев'ять особин менше – 39, у 2020 році було добуто на сім особин менше – 32 особини, натомість в 2021 році було добуто на десять особини більше – 42, на жаль у 2022 році полювання було заборонено. Куликів у 2018 році було добуто 10 особин, в 2019 році на чотири особини більше – 14, у 2020 році на одну особину більше – 15 особин, натомість в 2021 році було добуто на дев'ять особини менше – 6, на жаль у 2022 році полювання було заборонено. Голубів у 2018 році було добуто 59 особин, в 2019 році на чотири особини менше – 55, у 2020 році на сім особин менше – 48 особин, в 2021 році було добуто на 14 особин менше – 34, на жаль у 2022 році полювання було заборонено. Качок у 2018 та 2019 роках було добуто по 64 особини, у 2020 році на 23 особини менше – 41 особину, натомість в 2021 році було добуто як і в 2018 та 2019 роках – 64 особини, на жаль у 2022 році полювання було заборонено. Лиски звичайної у 2018 та 2019 роках було добуто по 31 особині, у 2020 та 2021 роках на 10 особин менше – по 21 особині, на жаль у 2022 році полювання було заборонено.

■ Сарна європейська ■ Свиня дика

■ Засць сірий ■ Лисиця звичайна

■ Голуби ■ Кулики ■ Качки ■ Лиска

Рис. 1.3. Динаміка добування мисливської фауни

Основними причинами невисокої відтворювальної здатності є хижацтво та браконьєрство. Останнє стало наслідком тривалої негативної тенденції в економіці, що призвело до зuboжіння сільського і міського населення, а також через втрату багатьма людьми достойної роботи.

В останньому десятиріччі в усій Україні відновилася стара проблема – це стрімке зростання чисельності лисиці та бродячих собак, яке негативно впливає на стан всіх оленеподібних та зайця сірого. Відсутність спеціального фонду для виплати премій за відстріл хижаків не дає можливості стимулювати діяльність нечисленних ентузіастів. Без допомоги держави та зміни законодавства у цій справі не обійтися.

1.5. Висновки про стан ведення мисливського господарства

Навантаження угідь на одного егеря відповідає вимогам ст. 29 Закону України «Про мисливське господарство та полювання». Щорічно вкладаються кошти у охорону й відтворення мисливських тварин набагато більше, ніж цього вимагає ст. 30 Закону України «Про мисливське господарство та полювання». Відносно задовільний санітарний стан угідь. Запроваджується комплекс заходів щодо покращення умов існування тварин та їх охорони. Мета цих заходів збільшення чисельності мисливських тварин та покращення умов полювання.

До позитивних сторін ведення мисливського господарства слід віднести наступне: на належному рівні велась звітність по веденню мисливського господарства; проведення значного обсягу біотехнічних заходів для оленеподібних звірів; забезпечувалась належна охорона мисливських угідь та мисливської фауни; задовільна оцінка ветеринарно-санітарного стану мисливських угідь; проведення роз'яснювальної роботи серед мисливців та місцевого населення щодо збереження цінних видів мисливських тварин та охорони природи.

До негативних сторін ведення мисливського господарства можна віднести добування в попередні роки оленеподібних звірів без врахування статевої та вікової структури популяції тварин; недостатнє проведення біотехнічних заходів

по знищенню шкідливих для мисливського господарства тварин; недосягнення середнього річного приросту основних видів мисливських тварин, передбачених нормативами «Настанов річного приросту поголів'я оленеподібних звірів та зайця сірого»; недосягнення проектної чисельності сарни європейської, свині дикої та зайця сірого; низька чисельність куріпки сірої; не забезпечується зимова підгодівля зайців та куріпок в польових угіддях.

Поряд з тим, що у веденні мисливського господарства були негативні сторони, в цілому, незважаючи на недофінансування, господарська діяльність має позитивний вплив на ведення мисливського господарства.

Велике значення для розвитку мисливської справи має співпраця з працівниками сільського, лісового господарства, промислових підприємств, представниками бізнесу та влади.

Висока господарська цінність багатьох мисливських тварин привела до розвитку сучасних технологій по їх вирощуванню, що зробило економічно вигідними ці заходи. Однак, особливо ефективною формою є трофейне полювання, що зберіглося до наших часів як релікт древніх аніمالістичних уявлень людини. В західних країнах його об'єктами є олень, сарна, кабан та інші види.

Взагалі, для вказаної мети абсолютна більшість мисливських звірів України використовується недостатньо, часто невірно і не завжди з максимальною економічною ефективністю. Відсутність специфічної мисливської культури, бідність значного прошарку населення, що у якийсь мірі, виправдовує браконьєрство, відстріл на м'ясо найбільших за розмірами плідників, які є найбільш цінними трофеями – є чи не головними негативними факторами. До останніх слід також віднести відсутність державного підходу у підготовці експертів з оцінки мисливських трофеїв, у проведенні їх виставок, у наведенні порядку щодо оплати праці спеціалістів та відрахувань мисливським державним і громадським господарствам, зайнятих важливою державною справою.

РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА, ОБ'ЄКТИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Програма досліджень

Програмою досліджень передбачено: опрацювати літературу за темою, описати стан діяльності мисливського господарства за останні роки, зокрема: місцезнаходження та площі угідь; навести короткі відомості щодо організації мисливського господарства; стисло охарактеризувати лісовий фонд; мисливську фауну, її чисельність та стан експлуатації; зробити висновки про стан ведення мисливського господарства. Скласти програму досліджень, описати об'єкти досліджень, висвітлити використані в роботі методи досліджень. На основі узагальнення виробничого досвіду, польових досліджень і нормативно-правових вимог проаналізувати ведення мисливського господарства та окреслити перспективи розвитку ведення мисливського господарства на основні види мисливських тварин. Висвітлити розподіл території на єгерські обходи та відтворювальні ділянки. Проаналізувати типологію та бонітування мисливських угідь. Визначити співвідношення фактичної та оптимальної чисельності популяцій основних видів мисливської фауни в угіддях господарства. Розрахувати динаміку чисельності популяцій основних мисливських видів в угіддях господарства на 10-річний період. Навести результати обчислення планової пропускнує спроможності мисливських господарств при полюванні на основні види мисливської фауни в угіддях господарства. Зробити висновки про ведення мисливського господарства на основні види мисливської фауни в мисливських угіддях. Скласти перелік використаної літератури.

2.2. Об'єкти досліджень

Об'єкт дослідження – популяції мисливських видів тварин: сарни європейської (*Capreolus capreolus* Linnaeus, 1758), свині дикої (*Sus scrofa* Linnaeus, 1758), зайця сірого (*Lepus europaeus* Pallas, 1778), куниці лісової (*Martes martes* Linnaeus, 1758), куріпки сірої (*Perdix perdix* Linnaeus, 1758), в угіддях. *Предмет дослідження* – ведення мисливського господарства на основні

види мисливської фауни в угіддях філії «Львівське лісове господарство» ДП «Ліси України». *Мета досліджень* – на основі узагальнення виробничого досвіду, польових досліджень і нормативно-правових вимог проаналізувати ведення мисливського господарства на основні види мисливських тварин та визначити науково обґрунтовані напрями ведення мисливського господарства, шляхи і засоби, що забезпечують вирішення поставлених перед господарством завдань з раціонального використання мисливського фонду, збереження, охорони, та відтворення ресурсів мисливських тварин.

2.3. Методика досліджень

Методи дослідження – загальноприйняті лісівничо-біологічні, мисливсько-господарські, порівняльного аналізу, статистичні. В основу методики обліку диких тварин та аналізу ведення мисливського господарства покладені напрацювання кафедри лісівництва Національного лісотехнічного університету України (Бодаренко, 1998, 2002; Бондаренко, Делеган, Соловій, & Рудишин, 1989; Бондаренко, Делеган, Татарінов, Лисенко, & Чернявський, 1993; Гром, 2003; Делеган, 1994, 2012; Делеган, Мазепа, & Хоєцький, 2018;) І.В. Загороднюка (Загороднюк, 2002) і «Настанова з упорядкування мисливських угідь» (Держкомлісгосп, 2002). У роботі використано дані державної статистичної звітності, зокрема форма 2-тп (мисливство), та результати польових спостережень і експериментальних обліків мисливських тварин.

Маршрутний облік. При маршрутному обліку малюють абрис. Основний зміст абрису – перетин маршрутом слідів диких тварин, а також сліди їх життєдіяльності (Бондаренко В. Д., Делеган, Соловій, & Рудишин, 1989). Щоб за результатами маршрутного обліку слідів отримати дані про щільність населення звірів, в угіддях користуються формулою:

$$P = 1,57 \times \frac{n}{L \times d} \quad (2.1)$$

P – щільність населення звірів, число особин на 1 км²; **1,57** – постійний коефіцієнт; **d** – середня довжини добового ходу звіра, км; **n** – число перетинів слідів з маршрутом; **L** – довжина маршруту, км.

Маршрутний облік може застосовуватися у комбінації з методом шумового прогону та картування слідів. В такому випадку в день прогону підраховують одночасно, кількість слідів на маршрутах, закладених із розрахунку 10 км на кожних 4-5 тисяч гектарів угідь. Аналогічний підрахунок слідів (картування слідів) проводиться по периметру пробної площі, де здійснюють прогон. Обробку одержаних даних проводять за формулою:

$$K = N \times \frac{E}{n} \quad (2.2)$$

K – щільність звірів на 1000 га; **N** – кількість слідів на 1 кілометр маршруту; **n** – кількість слідів на 1 кілометр на пробній площі; **E** – кількість звірів, виявлених прогоном на пробній площі.

Одержавши результати на основі даних пробних площ, розраховують загальну чисельність звірів за формулою:

$$C = K_1 \times S_1 + K_2 \times S_2 + \dots + K_n \times S_n \quad (2.3)$$

C – загальна чисельність звірів у господарстві, особин; **K₁, K₂, ... K_n** – щільність звірів на 1000 га за даними обліку на кожній пробній площі та маршруті, особин; **S₁, S₂, ... S_n** – площа типу угідь, для яких проводився облік на пробних площах та маршрутах, тис. га.

Оцінка якості (бонітування) мисливських угідь по відношенню до окремих видів мисливських тварин, проводиться виходячи як із категорії цінності (захисних та кормових властивостей) угідь, так і зі ступеня впливу постійно та періодично діючих чинників на мисливську фауну (Вовченко, Малеванова, & Домніч, 2005). Середній показник цінності (середній клас бонітету) визначається для кожного виду мисливських тварин, на які ведеться господарство, в залежності від типу (підтипу, виду) мисливських угідь та площі, які угіддя відповідного класу бонітету займають у співвідношенні до загальної площі мисливських угідь господарства. Визначення середнього класу бонітету для кожного із видів мисливських тварин необхідне для визначення їх оптимальної щільності на 1000 га угідь (Гулик, 2007). Середній клас бонітету для кожного виду диких тварин розраховують за формулою:

$$\text{СПЦ} = \frac{I \times S(I) + II \times S(II) + III \times S(III) + IV \times S(IV) + V \times S(V)}{S(I) + S(II) + S(III) + S(IV) + S(V)} \quad (2.4)$$

СПЦ – середній показник цінності (середній клас бонітету); **I-V** – класи бонітету; **S(I)-S(V)** – площа угідь відповідного класу бонітету.

Середній клас бонітету для кожного виду диких тварин розраховують з точністю до сотих (0,00). Після врахування дії чинників, які впливають на стан популяції мисливських тварин, середній клас бонітету округлюємо до десятих (0,0) для визначення із таблиць оптимальної щільності тварин на 1 тис. га угідь (Шпарик & Коляджин, 2020):

$$\text{СБзВЧВ} = \text{РСБ} \pm \text{К} \quad (2.5)$$

СБзВЧВ – середній бонітет з врахуванням дії чинників впливу; **РСБ** – розрахунковий середній бонітет; **К** – коефіцієнт збільшення чи зменшення бонітету за впливом різноманітних чинників на мисливську фауну.

За своїми кормовими та захисними якостями типи мисливських угідь мають різне значення для різних видів мисливських тварин. Бонітет визначає можливу оптимальну продуктивність, оптимальну чисельність фауни, якої повинно досягти в своїй господарській діяльності мисливське господарство (Ježek, 2014). По своїй продуктивності мисливську угіддя поділяються на п'ять бонітетів: до першого бонітету (I) відносяться виділи мисливських угідь з дуже добрими кормовими та захисними властивостями; до другого (II) – з добрими кормовими та захисними властивостями; до третього (III) – з середніми кормовими та захисними властивостями; до четвертого (IV) – з поганими кормовими та захисними властивостями; до п'ятого (V) – угіддя, непридатні для проживання певного виду мисливських тварин (Бондаренко В. Д., Делеган, Кьогалмі, & Татарінов, 1993).

Оптимальна щільність основних видів мисливської фауни на одиниці площі визначена згідно «Настанови з упорядкування мисливських угідь» (Держкомлісгосп, 2002). Знаючи середній бонітет угідь для кожного з основних видів мисливської фауни та ємність угідь, визначаємо *оптимальну чисельність* на відповідній території. Для визначення оптимальної чисельності основних видів мисливської фауни необхідно врахувати площу стацій перебування кожного виду, а також середній бонітет з врахуванням чинників впливу. Саме за середнім бонітетом який враховує чинники впливу визначається оптимальна щільність особин кожного виду на 1000 га. Дані щодо оптимальної щільності беруться з таблиць які наведені в наказі Держкомлісгоспу №56 «Про

затвердження порядку проведення упорядкування мисливських угідь». Відповідно оптимальна чисельність кожного виду розраховується як добуток площі стації перебування даного виду на оптимальну щільність особин на 1000 га:

$$Ч_{\text{заг}} = Щ \times S \quad (2.6)$$

$Ч_{\text{заг}}$ - загальна оптимальна чисельність одного з визначених мисливських видів диких тварин на території господарства, голів; $Щ$ - оптимальна щільність виду, тобто оптимальна чисельність мисливських тварин, яка розрахована на 1000 га мисливських угідь; S - площа для якої визначається загальна оптимальна чисельність, тис. га.

Розрахунок динаміки чисельності. Основними ознаками для розрахунків річного приросту поголів'я та його чисельності на кінець року, є: лісомисливський регіон знаходження території господарства; вид тварини; середній бонітет мисливських угідь господарства для кожного виду тварин; загальна чисельність популяції на початок року; статеві-вікова структура популяції (кількість самиць і самців, що приймають участь у розмноженні, кількість новонародженого молодняку, смертність тварин від різних природних причин та браконьєрства протягом року); дозволений відсоток вилучення (відстрілу, відлову); мінімальна щільність популяції (особин на 1000 га угідь), при якій можливе добування мисливських тварин (при щільності нижчій мінімальної здійснюється лише селекційне вилучення) (Гром, 2003).

Пропускна спроможність мисливських угідь – це максимально можлива кількість мисливців, які можуть полювати в один день на певній площі мисливських угідь (з урахуванням чисельності мисливських тварин і необхідності дотримання вимог техніки безпеки). Цей показник визначається для кожного виду мисливських тварин, на який планується відкривати полювання. Пропускна спроможність в першу чергу залежить від ємності мисливських угідь господарства, що визначається, крім загальної чисельності мисливських тварин, величиною річного приросту, а також законодавчо-визначеними або теоретично прийнятими (полювання на оленеподібних та вовка) щоденними нормами відстрілу мисливських тварин (Гузій, Іванюк, Кусік, & Хоєцький, 2017).

РОЗДІЛ 3. ВЕДЕННЯ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

3.1. Розподіл території на єгерські обходи та відтворювальні ділянки

Основними заходами організації мисливського господарства вважаються: розподіл на єгерські обходи, відтворювальні та експлуатаційні ділянки, відмежування території мисливського господарства та відтворювальних ділянок, встановлення аншлагів, межових та вказівних знаків. Для здійснення охорони державного мисливського фонду, згідно з вимогами ст. 29 Закону України «Про мисливське господарство та полювання», користувач мисливських угідь створює єгерську службу з розрахунку не менше як один єгер на 5 тис. га лісових і 10 тис. га польових чи водно-болотних мисливських угідь. Територія мисливського господарства розділена на три єгерські обходи (табл. Б.1): Обхід № 1 загальною площею 3332,6 га, в тому числі 812,1 га угідь лісового фонду; Обхід № 2 загальною площею 4899,2 га, в тому числі 2121,9 га угідь (земель) лісового фонду; Обхід № 3 загальною площею 5012,1 га, в тому числі 3752,5 га угідь (земель) лісового фонду. Середня площа єгерського обходу становить 4416,3 га, що відповідає нормативам, встановленим Законом України «Про мисливське господарство та полювання».

Для підвищення відтворювальної здатності маточного поголів'я мікропопуляції мисливських тварин і його раціонального використання, територія мисливського господарства розділена на експлуатаційні та відтворювальні ділянки. Під відтворювальні ділянки виділяється не менше 20 % території господарства. Площі відтворювальних ділянок являють собою угіддя з кращими кормовими та захисними властивостями для основних видів мисливської фауни, що сприяє збільшенню щільності мисливських тварин в цих угіддях. Ці угіддя одночасно є природними розсадниками дичини, які поповнюють поголів'я мисливської фауни на сусідніх ділянках угідь. Відповідно до цього відтворювальним ділянкам повинна приділятися особлива увага щодо інтенсивного проведення біотехнічних заходів та охорони тварин від шкідливих для мисливського господарства тварин та браконьєрів. Відтворювальні ділянки

створюються на тривалий термін – не менше 3-5 років. На території відтворювальних ділянок необхідно домогтися від основних землекористувачів звести до мінімуму негативний вплив господарської діяльності на відтворення популяції мисливських тварин, особливо в період розмноження тварин (обмеження або зовсім припинення застосування отрутохімікатів, правильне застосування мінеральних добрив, заборона випасу худоби в лісах, відвідування угідь населенням в супроводі собак, викорінення браконьєрства). На відтворювальних ділянках забороняється полювання, але може проводитися селекційний відстріл тварин та відстріл хижих і шкідливих для мисливського господарства тварин (вовків, лисиць, бродячих собак, котів, сірих ворон). Для інформації населення та мисливців щодо меж мисливського господарства та відтворювальних ділянок необхідно на видних місцях, перехрестях доріг встановлювати граничні аншлаги, межеві та інформаційні знаки. На аншлагах наносять просту схему конфігурації відтворювальної ділянки з написом: «Відтворювальна ділянка. Полювання заборонено». Виділення відтворювальних ділянок чи їх заміна затверджується наказом користувача мисливських угідь. Визначення відтворювальних ділянок погоджується з власниками або користувачами земельних ділянок. В мисливських угіддях господарства виділено наступні відтворювальні ділянки: в обході № 1 – лісові угіддя кварталів 24-29 В'язівського лісництва площею 410 га; угіддя від південної межі села Туринка по річці на схід до границі Жовківського та Кам'янка-Бузького районів, по межі районів до лісових кварталів 1, 2 Зіболківського лісництва, по північній межі мисливського господарства «Спектр-Центр» на захід до автомобільної дороги Жовква - Туринка, по дорозі до с. Туринка площею 490 га; в обході № 2 – від села Верини по автомобільній дорозі до села Желдець, від села Желдець на північ по річці Желдець до границі Кам'янка-Бузького району, по границі Кам'янка-Бузького та Жовківського районів до села Верини площею 1120 га; в обході № 3 – лісові угіддя кварталів 72, 74-80 Бутинського лісництва площею 480 га; - лісові угіддя кварталів 16 та 20 Великомоствівського лісництва площею 155 га. Загальна площа відтворювальних ділянок становить 2655 га або 20,1 %

території мисливського господарства, що відповідає вимогам ст. 27 Закону України «Про мисливське господарство та полювання».

3.2. Типологія мисливських угідь

На основі встановлених ознак по матеріалах земле- та лісовпорядкування проведена класифікація мисливських угідь за їх типами, а в межах кожного типу визначені мисливські виділи. Результати проведеного розподілу площі мисливського господарства за типами мисливських угідь відображені в таблиці 3.1, а результати розподілу лісових угідь за типами та підтипами мисливських угідь відображені в таблиці Б.2.

Таблиця 3.1

Розподіл площі мисливського господарства за типами мисливських угідь

Тип мисливських угідь	Площа	
	га	%
Листяний ліс	3122,1	23,6
Хвойний ліс	2065,5	15,6
Змішаний ліс	1314,9	9,9
Орні землі	5653,0	42,7
Луки	916,9	6,9
Болота	79,0	0,6
Водойми	97,5	0,7
Разом	13248,9	100

До типу «хвойний ліс» віднесені насадження, у складі яких переважають хвойні породи з домішкою листяних порід не більше 2 одиниць складу, тобто з домішкою листяних порід не більше 2 одиниць складу. Наприклад: 8Сз2Дз. Угіддя типу «хвойний ліс» на території мисливського господарства займають площу 3122,1 га, що становить 46,0 % всіх фактичних лісових угідь. Це в основному чисті соснові насадження, або соснові ліси з незначними домішками дуба, берези. По віку: середньовікових насаджень – 969,9 га (31,1 %), пристиглих та стиглих насаджень – 1808,2 га (57,9 %), молодняків 1-ої групи віку 344,0 га (11,0 %). За кормовими умовами для мисливських тварин хвойні ліси відносяться до середньопродуктивних при наявності підліску та підросту і низькопродуктивних при їх відсутності. В хвойних лісах старше 20 років

підлісок та підріст середньої густоти та густий на площі біля 27,5 %, в підліску ліщина, крушина.

До листяних лісів віднесені чисті листяні насадження та насадження з домішкою хвойних порід не більше 20%. Наприклад: 8Дз2Сз, 8Бп1Гр1Яз. Листяні ліси на території угідь мисливського господарства займають площу 2065,5 га, що становить 31,8 % від загальної площі лісових насаджень. По віку: молодняки 2-ої групи віку і середньовікові насадження займають площу – 1166,0 га, або 56,5 % всіх листяних лісів; пристигаючих та стиглих насаджень – 741,3 га (35,9 %), а молодняків до 20 років – 158,2 га (7,6 %). Основними лісоутворюючими породами є дуб, ясен, береза, місцями вільха. Підлісок і підріст в листяних лісах розвинений, що створює добру кормову базу для копитних мисливських тварин. Насадження з підростом і підліском середньої густоти та густим на 45,6 % площі. В підрості переважають основні породи, а у підліску крушина, ліщина, бузина чорна, ожина та інші породи. Трав'яний покрив різноманітний, представлений квасницею, осокою волосистою, маренкою запашною, тобто серед трав'янистих кормів тут в достатній кількості зустрічаються як злакові, так і різнотравні рослини.

До змішаних лісів віднесено насадження, в склад яких входить 30 % і більше листяних у хвойних насадженнях і в листяних насадженнях 30 % і більше хвойних порід. Наприклад: 7Сз3Дз або 5Дз1Бп4Сз. Угіддя типу «змішаний ліс» займають малу площу — 1314,9 га або 20,2 % від площі лісових насаджень. По віку: молодняки 2-ої групи віку та середньовікові насадження – 500,1 га або 38,0 % від усіх змішаних насаджень; пристигаючих та стиглих лісів – 597,2 га або 45,4 %, молодняків – 217,6 га або 16,6 %. Основними лісоутворюючими породами змішаних лісів є сосна, дуб, ялина, береза, граб, вільха, осика. В лісових угіддях типу «змішаний ліс» підріст та підлісок середньої густоти та густий на 34,2 % площі понад. В підрості переважають основні породи, а в підліску ліщина, крушина, бузина, свидина, ожина, малина. Основними видами мисливської фауни в лісах є козуля, кабан, лисиця, куниця, заєць на узліссях, голуби.

Отже, лісові мисливські угіддя займають 49,1 % площі угідь мисливського

господарства.

До типу угідь «орні землі» серед сільськогосподарських земель відносяться рілля, сільськогосподарські культури, сади, а також рілля на землях лісового фонду. Цей тип в угіддях господарства займає площу 5653,0 га або 86,0 % від усіх польових мисливських угідь господарства. В нього входять масиви під посівами різних зернових, технічних, просапних та інших сільськогосподарських культур. Це обширні польові ділянки угідь рівнинного простягання. В держлісфонді орні землі на площі 15,9 га. Основними видами мисливської фауни на орних землях є заєць-русак, куріпка сіра, лисиця, голуби, перепілка.

До «лук» відносяться сіножаті, пасовища, біополяни тощо. Луки в угіддях господарства в більшості заплавні, вздовж меліоративних каналів, основні їх площі зосереджуються переважно в заплавах річок; на землях лісового фонду луки суходільні. Цей тип угідь в господарстві займає площу 916,9 га, що становить 14,0 % всіх польових угідь господарства. Рослинне вкриття їх складається з різноманітних видів трав (рейграс високий, вівсянець лучний, грястиця збірна, мітлиця собача і тонка, костриці червоної та лучної, різні види осок). На землях лісового фонду луки займають площу 117,6 га. Луки використовуються як сіножаті на площі 360,3 га та пасовища на площі 556,6 га. Основними видами тварин, які проживають на луках, є заєць сірий, куріпка сіра, різні види куликів, перепілка.

Отже, польові мисливські угіддя займають 46,9 % площі угідь мисливського господарства

До «боліт» відносяться надмірно зволожені землі в заплавах річок, їх площа 79,0 га (44,7 % від площі водно-болотних угідь мисливського господарства). Це верхові болота, які не мають практичного значення для поширення водно-болотних видів птахів та експлуатації пернатої дичини. На території угідь лісового фонду болота займають площу 39,2 га

«Водойми» - в цей тип мисливських угідь входять струмки, річки, ставки, меліоративні канали. Водойми на території угідь мисливського господарства займають площу 97,5 га, що становить 0,7 % від усіх мисливських угідь

господарства та 55,2 % всіх водно-болотних угідь. На землях лісового фонду водойми на площі 17,3 га.

Отже, за матеріалами мисливського упорядкування площа лісових мисливських угідь господарства становить 6502,5 га, площа польових угідь – 6569,9 га, водно-болотних угідь – 176,5 га; всього – 13248,9 га.

3.3. Бонітування мисливських угідь

Бонітування – це якісна узагальнена оцінка окремих виділів мисливських угідь по відношенню до конкретних видів мисливської фауни.

Бонітування виділів мисливських угідь за видами тварин для мисливського господарства здійснено у відповідності з класифікацією мисливських угідь за категоріями цінності (класами бонітетів) для лісостепової (правобережної зони), згідно таблиці Б.3. По всіх кормових і захисних властивостях виділи типів мисливських угідь мають значення для видів мисливської фауни. Бонітет визначає можливу оптимальну продуктивність, оптимальну чисельність фауни, якої повинно досягти в своїй господарській діяльності мисливське господарство.

Результати розподілу площ стацій перебування за класами бонітетів для основних видів мисливських тварин відображено в таблиці Б.4. Результати розподілу площ угідь мисливського господарства за класами бонітетів відображено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Розподіл площ угідь мисливського господарства за класами бонітетів для основних видів мисливських тварин

Види тварин	Класи бонітету					Площа, стацій, тис. га
	I	II	III	IV	V	
Сарна європейська	375,8	2688,2	2511,8	2634,7	5038,4	8,21
Свиня дика	375,8	1038,8	3289,2	3306,7	5038,4	8,21
Заєць сірий	360,0	6017,4	1563,3	880,3	4427,9	8,82
Куниця лісова	-	-	872,0	3340,5	9036,4	4,21
Куріпка сіра	-	5653,0	916,9	-	6679,0	6,57

Таким чином, при визначенні бонітетів (в залежності від біології тварин) в лісових угіддях приймалися до уваги: вік і склад насаджень, повнота, густина

підросту і підліску. В нелісових угіддях: для ріллі враховується вид сівозміни; для лугів – вологість і обсяги випасу худоби; враховуються біотичні, абіотичні та антропогенні чинники, які впливають на якість мисливських угідь; проведення біотехнічних заходів, їх ефективність, додаткова кормова база у випадку примикання лісових угідь до сільськогосподарських земель тощо. Результати розрахунку середніх класів бонітетів для основних видів мисливських тварин відображено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Розрахунок середніх класів бонітетів для основних видів мисливських тварин

Види тварин	Розрахунковий середній бонітет по господарству (0,00)	Площі стацій перебування (тис. га)
Сарна європейська	2,89	8,21
Свиня дика	3,10	8,21
Заєць сірий	2,48	8,82
Куниця лісова	3,79	4,21
Куріпка сіра	2,58	6,57

За результатами розрахунку середніх класів бонітетів для основних видів мисливських тварин, відображених в таблиці 3.3, для сарни європейської площа стацій перебування становить 8,21 тис. га, а розрахунковий середній бонітет по господарству – 2,89. Для свині дикої площа стацій перебування становить 8,21 тис. га, а розрахунковий середній бонітет по господарству – 3,10. Для зайця сірого площа стацій перебування становить 8,82 тис. га, а розрахунковий середній бонітет по господарству – 2,48. Для куниці лісової площа стацій перебування становить 4,21 тис. га, а розрахунковий середній бонітет по господарству – 3,79. Для куріпки сірої площа стацій перебування становить 6,51 тис. га, а розрахунковий середній бонітет по господарству – 2,58. За результатами обчислення загального середнього бонітету з урахуванням дії чинників, відображених в таблиці Б.5, встановлено, що для сарни європейської загальний середній клас бонітету з урахуванням дії чинників становить 2,8. Для свині дикої загальний середній клас бонітету з урахуванням дії чинників становить 2,5. Для зайця сірого загальний середній клас бонітету з урахуванням дії чинників

становить 2,5. Для куниці лісової загальний середній клас бонітету з урахуванням дії чинників становить 3,8. Для куріпки сірої загальний середній клас бонітету з урахуванням дії чинників становить 2,7. Таким чином, відносно найкращі умови (добрі) для ведення господарства по свині дикій та зайцю сірому (бонітет угідь 2,5), близькими за якістю є угіддя для куріпки сірої (з бонітетом 2,7) та сарни європейської (з бонітетом 2,8), а найгіршими за якістю в межах господарства (середні) є угіддя для куниці лісової 3,8.

3.4. Співвідношення фактичної та оптимальної чисельності популяцій основних видів мисливської фауни в угіддях господарства

Результати розрахунку оптимальної чисельності мисливських тварин в угіддях мисливського господарства відображено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Розрахунок оптимальної чисельності мисливських тварин в угіддях мисливського господарства

Види мисливських тварин	Площа, стацій, тис. га	Середній бонітет з врахуванням чинників	Оптимальна щільність (особин/1000 га)	Оптимальна чисельність (особин)
Сарна європейська	8,21	2,8	25	205
Свиня дика	8,21	2,5	7,5	62
Заєць сірий	8,82	2,5	49	432
Куниця лісова	4,21	3,8	6	39
Куріпка сіра	6,57	2,7	46	302

Результати розрахунку оптимальної чисельності мисливських тварин в угіддях мисливського господарства за обходами відображено в таблиці Б.6. Доведення чисельності тварин до оптимуму є найважливішим завданням мисливського господарства. Перевищення оптимального рівня чисельності при низькому рівні біотехнічних заходів недопустиме, так як приводить до виснаження кормової бази, і, як результат цього – до загибелі та міграції тварин.

Результати обчислення співвідношення фактичної та оптимальної чисельності відображено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Співвідношення фактичної та оптимальної чисельності

Вид мисливських тварин	Оптимальна чисельність, особин	Фактична чисельність, особин	Фактична чисельність у % до оптимальної
Сарна європейська	205	199	97
Свиня дика	62	52	84
Заєць сірий	432	321	74
Куниця лісова	39	18	46
Куріпка сіра	302	108	36

З табл. 3.5 видно, що фактична чисельність сарни європейської становить 199 особини, що на 6 особин менше за розраховану оптимальну чисельність виду (205 особин), відповідно співвідношення фактичної та оптимальної чисельності в мисливських угіддях господарства складає 97 %. Фактична чисельність свині дикої становить 52 особини, що на 10 особин менше за розраховану оптимальну чисельність виду (62 особин), відповідно співвідношення фактичної та оптимальної чисельності в мисливських угіддях господарства складає 84 %. Фактична чисельність зайця сірого становить 321 особину, що на 111 особин менше за розраховану оптимальну чисельність виду (432 особини), відповідно співвідношення фактичної та оптимальної чисельності в мисливських угіддях господарства складає 74 %. Фактична чисельність куниці лісової становить 18 особин, що на 21 особину менше за розраховану оптимальну чисельність виду (39 особин), відповідно співвідношення фактичної та оптимальної чисельності в мисливських угіддях господарства складає 46 %. Фактична чисельність куріпки сірої становить 108 особин, що на 194 особини менше за розраховану оптимальну чисельність виду (302 особини), відповідно співвідношення фактичної та оптимальної чисельності в мисливських угіддях господарства складає 36 %. Таким чином, найвищий показник співвідношення фактичної та оптимальної чисельності в угіддях господарства у популяції сарни європейської (97 %), дещо нижчі у свині дикої (84 %) та зайця сірого (74 %), а найнижчі у куниці лісової (46 %) та куріпки сірої (36 %). Варто відмітити, що у всіх популяцій основних видів мисливських тварин в угіддях господарства фактична

чисельність є меншою за оптимальну чисельність, що вказує на недостатню ефективність ведення мисливського господарства на ці види.

3.5. Розрахунок динаміки чисельності популяцій основних мисливських видів господарства на 10-річний період

Розрахунок динаміки чисельності популяцій основних мисливських видів господарства на 10-річний період здійснено на основі сучасних нормативів річного приросту та рівня смертності в популяціях основних мисливських видів для Лісостепової (правобережної) мисливської природної зони (табл. Б.7). Результати розрахунку динаміки чисельності основних видів мисливської фауни господарства на 10 річний період представлені в таблиці Б.8, з якої видно, що чисельність сарни європейської на початок 2023 року становить 199 особин, враховуючи приріст популяції 30 особин (15 %) на кінець осені чисельність становитиме 229 особини, що на 24 особини більше за оптимальну. Добування сарни у 2023 році плануємо на рівні 10 % від фактичної чисельності виду в обсязі 24 особини. Таким чином фактична чисельність популяції виду на кінець 2023 року та початок 2024 року становитиме – 205 особин, що відповідає її оптимальній чисельності. В подальшому утримуючи чисельність популяції сарни європейської в мисливських угіддях господарства на рівні оптимальної (205 особини), щорічний обсяг добування становитиме 31 особина (15 % від фактичної чисельності виду), що дорівнюватиме річному приросту популяції виду. Чисельність свині дикої на початок 2023 року становить 52 особини, враховуючи приріст популяції 16 особин (30 %) на кінець осені чисельність становитиме 68 особин, що на 6 особин більше за оптимальну. Добування свині у 2023 році плануємо на рівні 9 % від фактичної чисельності виду в обсязі 6 особин. Таким чином фактична чисельність популяції виду на кінець 2023 року та початок 2024 року становитиме – 62 особини, що відповідає її оптимальній чисельності. В подальшому утримуючи чисельність популяції свині дикої в мисливських угіддях господарства на рівні оптимальної (62 особини), щорічний обсяг добування становитиме 19 особин (30 % від фактичної чисельності виду),

що дорівнюватиме річному приросту популяції виду. Чисельність зайця сірого на початок 2023 року становить 321 особину, враховуючи приріст популяції 81 особина (30 %) на кінець осені чисельність становитиме 402 особини, що на 30 особин менше за оптимальну. Добування зайця у 2023 році плануємо на рівні 6 % від фактичної чисельності виду в обсязі 23 особини. Таким чином фактична чисельність популяції виду на кінець 2023 року та початок 2024 року становитиме – 379 особин. У 2024 році приріст складатиме 95 особин і на кінець осені популяція зайця налічуватиме 474 особин, що на 42 особини більше за оптимальну. Добування зайця у 2024 році плануємо на рівні 9 % від фактичної чисельності виду в обсязі 42 особини. Таким чином фактична чисельність популяції виду на кінець 2024 року та початок 2025 року становитиме – 432 особини, що відповідає її оптимальній чисельності. В подальшому утримуючи чисельність популяції зайця сірого в мисливських угіддях господарства на рівні оптимальної (432 особини), щорічний обсяг добування становитиме 108 особин (30 % від фактичної чисельності виду), що дорівнюватиме річному приросту популяції виду. Чисельність куниці лісової на початок 2023 року становить 18 особин, враховуючи приріст популяції 3 особини (15 %) на кінець осені чисельність становитиме 21 особину, що на 18 особин менше за оптимальну. Зважаючи на низьку чисельність виду (54 % від оптимальної) рекомендуємо впродовж чотирьох наступних років утриматись від полювання на куницю. Чисельність куниці лісової на початок 2027 року становитиме 34 особини, враховуючи приріст популяції 6 особин (15 %) на кінець осені чисельність становитиме 40 особин, що на 1 особину більше за оптимальну. Добування куниці у 2027 році плануємо на рівні 3 % від фактичної чисельності виду в обсязі 1 особина. Таким чином фактична чисельність популяції виду на кінець 2027 року та початок 2028 року становитиме – 39 особин, що відповідає її оптимальній чисельності. В подальшому утримуючи чисельність популяції куниці лісової в мисливських угіддях господарства на рівні оптимальної (39 особин), щорічний обсяг добування становитиме 6 особин (15 % від фактичної чисельності виду), що дорівнюватиме річному приросту популяції виду. Чисельність куріпки сірої

на початок 2023 року становить 108 особин, враховуючи приріст популяції 22 особини (15 %) на кінець осені чисельність становитиме 130 особин, що на 172 особини менше за оптимальну. Зважаючи на низьку чисельність виду (43 % від оптимальної) рекомендуємо впродовж трьох наступних років утриматись від полювання на куріпку. Чисельність куріпки сірої на початок 2026 року становитиме 188 особин, враховуючи приріст популяції 38 особин (15 %) на кінець осені чисельність становитиме 226 особин, що на 76 особин менше за оптимальну. Добування куріпки у 2026 році плануємо на рівні 1 % від фактичної чисельності виду в обсязі 3 особин. Таким чином фактична чисельність популяції виду на кінець 2026 року та початок 2027 року становитиме – 223 особини. У 2027 році враховуючи приріст популяції 45 особин (15 %) на кінець осені чисельність становитиме 268 особин, що на 34 особини менше за оптимальну. Добування куріпки у 2027 році плануємо на рівні 3 % від фактичної чисельності виду в обсязі 8 особин. Таким чином фактична чисельність популяції виду на кінець 2027 року та початок 2028 року становитиме – 260 особин. У 2028 році враховуючи приріст популяції 52 особини (15 %) на кінець осені чисельність становитиме 312 особин, що на 10 особин більше за оптимальну. Добування куріпки у 2028 році плануємо на рівні 3 % від фактичної чисельності виду в обсязі 10 особин. Таким чином фактична чисельність популяції виду на кінець 2028 року та початок 2029 року становитиме – 302 особини, що відповідає її оптимальній чисельності. В подальшому утримуючи чисельність популяції куріпки сірої в мисливських угіддях господарства на рівні оптимальної (302 особини), щорічний обсяг добування становитиме 61 особину (15 % від фактичної чисельності виду), що дорівнюватиме річному приросту популяції виду.

3.6. Розрахунок планової пропускну́ї спроможності мисливського господарства

Результати визначення пропускну́ї спроможності господарства на найближчі 10 років відображено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Визначення пропускної спроможності господарства на найближчі 10 років

Обсяги добування	Види мисливських тварин	Роки									
		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Обсяги добування	Сарна європейська	24	31	31	31	31	31	31	31	31	31
	Свиня дика	6	19	19	19	19	19	19	19	19	19
	Заєць сірий	23	42	108	108	108	108	108	108	108	108
	Куниця лісова	0	0	0	0	1	6	6	6	6	6
	Куріпка сіра	0	0	0	3	8	10	61	61	61	61
	За рік	53	92	158	161	167	174	225	225	225	225
	Планова	Сарна європейська	240	310	310	310	310	310	310	310	310
	Свиня дика	60	190	190	190	190	190	190	190	190	190
	Заєць сірий	23	42	108	108	108	108	108	108	108	108
	Куниця лісова	0	0	0	0	1	6	6	6	6	6
	Куріпка сіра	0	0	0	3	8	10	61	61	61	61
	Річна	323	542	608	611	617	624	675	675	675	675

З табл. 3.6 видно, що пропускна спроможність господарства у 2023 році становить 323 мисливце/дні на добування 24 особин сарни європейської, 6 особин свині дикої та 23 особин зайця сірого. У 2024 році пропускна спроможність становитиме 542 мисливце/дні на добування 31 особини сарни європейської, 19 особин свині дикої та 42 особин зайця сірого. У 2025 році пропускна спроможність становитиме 608 мисливце/днів на добування 31 особини сарни європейської, 19 особин свині дикої та 108 особин зайця сірого. У 2026 році пропускна спроможність становитиме 611 мисливце/днів на добування 31 особини сарни європейської, 19 особин свині дикої та 108 особин зайця сірого та 3 особин куріпки сірої. У 2027 році пропускна спроможність становитиме 617 мисливце/днів на добування 31 особини сарни європейської, 19 особин свині дикої та 108 особин зайця сірого, 1 особини куниці лісової та 8 особин куріпки сірої. У 2028 році пропускна спроможність становитиме 624 мисливце/днів на добування 31 особини сарни європейської, 19 особин свині дикої та 108 особин зайця сірого, 6 особини куниці лісової та 10 особин куріпки сірої. У 2029-2032 роках пропускна спроможність становитиме 675 мисливце/днів на добування 31 особини сарни європейської, 19 особин свині дикої та 108 особин зайця сірого, 6 особини куниці лісової та 61 особини куріпки сірої щорічно.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Серед загальної площі угідь мисливського господарства філії землі лісового фонду займають площу 6636,4 га (50,1 % від усіх угідь господарства), з них угіддя держлісгоспу 5144 га (77,5 %), а землі лісогосподарських підприємств «Галсільліс» – 1548,5 га (22,5 %). Лісові мисливські угіддя представлені всіма лісовими типами — «хвойними», «листяними», «змішаними». Нелісові угіддя на землях лісового фонду займають площу 190 га або 2,86 %, з них орні землі – 15,9 га, луки (сіножаті, біополяни) – 117,6 га, болота – 39,2 га, водойми (потічки, ставки, меліоративні канали – 17,3 га.

До основних видів мисливських тварин в умовах господарства відносяться: сарна європейська, свиня дика, заєць сірий.

Загальна площа відтворювальних ділянок становить 2655 га або 20,1 % території мисливського господарства, що відповідає вимогам ст. 27 Закону України «Про мисливське господарство та полювання».

Відносно найкращі умови (добрі) для ведення господарства по свині дикій та зайцю сірому (бонітет угідь 2,5), близькими за якістю є угіддя для куріпки сірої (з бонітетом 2,7) та сарни європейської (з бонітетом 2,8), а найгіршими за якістю в межах господарства (середні) є угіддя для куниці лісової 3,8.

Найвищий показник співвідношення фактичної та оптимальної чисельності в угіддях господарства у популяції сарни європейської (97 %), дещо нижчі у свині дикої (84 %) та зайця сірого (74 %), а найнижчі у куниці лісової (46 %) та куріпки сірої (36 %). Варто відмітити, що у всіх популяцій основних видів мисливських тварин в угіддях господарства фактична чисельність є меншою за оптимальну чисельність, що вказує на недостатню ефективність ведення мисливського господарства на ці види.

Пропускна спроможність господарства у 2023 році становить 323 мисливце/дні на добування 24 особин сарни європейської, 6 особин свині дикої та 23 особин зайця сірого. У 2024 році пропускна спроможність становитиме 542 мисливце/дні на добування 31 особини сарни європейської, 19 особин свині дикої та 42 особин зайця сірого. У 2025 році пропускна спроможність

становитиме 608 мисливце/днів на добування 31 особини сарни європейської, 19 особин свині дикої та 108 особин зайця сірого. У 2026 році пропускна спроможність становитиме 611 мисливце/днів на добування 31 особини сарни європейської, 19 особин свині дикої та 108 особин зайця сірого та 3 особин куріпки сірої. У 2027 році пропускна спроможність становитиме 617 мисливце/днів на добування 31 особини сарни європейської, 19 особин свині дикої та 108 особин зайця сірого, 1 особини куниці лісової та 8 особин куріпки сірої. У 2028 році пропускна спроможність становитиме 624 мисливце/днів на добування 31 особини сарни європейської, 19 особин свині дикої та 108 особин зайця сірого, 6 особини куниці лісової та 10 особин куріпки сірої. У 2029-2032 роках пропускна спроможність становитиме 675 мисливце/днів на добування 31 особини сарни європейської, 19 особин свині дикої та 108 особин зайця сірого, 6 особини куниці лісової та 61 особини куріпки сірої щорічно.

Обчислена пропускна спроможність господарства на найближчі 10 років не враховує полювання окремо на лисиць та водно-болотну пернату дичину.

Крім цього в мисливському господарстві під час перельотів осінню мисливських птахів виникає необхідність розрахунку додаткової пропускної спроможності у зв'язку з періодичною появою немісцевих мігруючих видів мисливських птахів, полювання на котрих збільшує річну пропускну спроможність мисливського господарства.

При досягненні оптимальної чисельності оленеподібних (в першу чергу сарни) доцільним є співвідношення 1:1 для вирощування трофейних екземплярів певного виду звірів. Питання відповідного співвідношення статей тісно пов'язані з проблемами розподілу тварин за віковими групами, яке у сарни рекомендується сформувати наступним чином: 16 % дорослих самців (старше 4-х років); 24 % молодих самців (від 1-го до 2-х років); 32 % племінних самиць (2 роки та старші); 8 % молодих самиць; 20 % молодняка (із них половина самців). В нормальній сформованій репродуктивній мікропопуляції оленеподібних рекомендується наступне статеві-вікове співвідношення: 40 % самців, 40 % самиць та 20 % молодняка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко, В. Д., Дейнека, А. М., Бурмас, В. Р., Хоєцький, П. Б., & Ходзінський, В. П. (2005). *Мисливське законодавство України*. Львів: Сполом.
2. Бондаренко, В. Д., Делеган, І. В., Кьогалмі, Т., & Татаринів, К. А. (1993). *Мисливська зброя, полювання, ведення мисливського господарства*. (В. Д. Бондаренко, Ред.) Київ: НМК ВО.
3. Бондаренко, В. Д., Делеган, І. В., Соловій, І. П., & Рудишин, М. П. (1989). *Облік диких тварин : практичні рекомендації*. Львів: УкрДЛТУ.
4. Бондаренко, В. Д., Делеган, І. В., Татаринів, К. А., Лисенко, В. І., & Чернявський, М. В. (1993). *Мисливствознавство : навчальний посібник*. (В. Д. Бондаренко, Ред.) Київ: НМК ВО.
5. Вовченко, В. Ю., Малеванова, М. О., & Домніч, В. І. (2005). Комплексна оцінка мисливсько-господарської діяльності користувачів мисливських угідь України. *Науковий вісник НЛТУ: Збірник науково-технічних праць*(15.7), 100-102.
6. Гром, М. М. (2003). *Впорядкування мисливських угідь : Навчальний посібник*. Львів: УкрДЛТУ.
7. Гузій, А. І., Іванюк, І. Д., Кусік, В. М., & Хоєцький, П. Б. (2017). *Мисливствознавство : навчальний посібник*. Харків: Мачулін.
8. Гулик, І. Т. (2007). Визначення лісорослинних умов основних кормових стацій козулі європейської за складом її раціону. *Лісова типологія в Україні : сучасний стан, перспективи розвитку*.
9. Дейнека, А. М., & Бурмас, В. Р. (2013). Стан і перспективи розвитку мисливського господарства. *Науковий вісник НЛТУ України*(Вип. 23.13), сс. 78-94.
10. Делеган, І. (2012). Особливості визначення віку окремих видів оленеподібних у процесі їх обліку. *Праці Теріологічної Школи*(11), сс. 6-12.
11. Делеган, І. В., Делеган, І. І., & Делеган, І. І. (2005). *Біологія лісових птахів і звірів : навчальний посібник*. (І. В. Делеган, Ред.) Львів: Поллі.
12. Делеган, І. І. (2019). Зарубіжний досвід ведення мисливського господарства. *Матеріали 69-ої науково-технічної конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників, докторантів та аспірантів за підсумками наукової діяльності у 2018 році* (сс. 38-41). Львів: РВВ НЛТУ України.
13. Делеган, І. І., Мазепа, В. Г., & Хоєцький, П. Б. (2018). *Мисливські трофеї : підручник*. Львів: ТзОВ "Галицька видавнича спілка".
14. Делеган, І., Делеган, І., & Лушак, М. (2015). Сарна - гарна. *Лісовий і мисливський журнал*(№6), 42-44.
15. Делеган, І., Делеган, І., & Лушак, М. (2015). Трофейна гордість мисливця. *Лісовий і мисливський журнал*(№ 5), 34-35.
16. Держкомлісгосп. (2002). *Настанова з упорядкування мисливських угідь*. Київ: Держкомлісгосп.

17. Загороднюк, І. В. (2008). Наукові назви ссавців: від описових до уніфікованих. *Вісник Львівського Університету. Серія біологічна.* (48), сс. 33-43.
18. Загороднюк, І., & Дикий, І. (2012). Мисливська теріофауна України: видовий склад і вернакулярні назви. *Вісник Львівського університету*, сс. 21-44.
19. Закон України "Про мисливське господарство та полювання". (28 03 2000 р.). *Голос України*, сс. 6-9.
20. Казимир, М. М. (2007). Лісове та мисливське господарство: сучасний стан та перспективи розвитку. *До характеристики стану козулі європейської в угіддях Львівської області*. Житомир.
21. Хоєцький, П. Б. (1998). Міграції козуль у період полювання. *Науковий вісник : зб. наук.-техн. праць*.
22. Хоєцький, П. Б. (2010). Проблеми та особливості браконьєрського добування мисливських звірів у Західному регіоні України. Львів: "Зелений хрест".
23. Хоєцький, П. Б. (2012). *Лісомисливське господарство Західного регіону України: історія розвитку, сучасний стан, потенціал мисливського фонду*. Львів: НЛТУУ.
24. Хоєцький, П. Б., Копій, С. Л., Мелешук, О. О., Фізик, І. В., Агій, В. О., & Сухович, В. М. (2022). *Лісомисливське господарство*. Львів: "СПОЛОМ".
25. *Червона Книга України Тваринний світ*. (2009). Київ: Глобконсалтинг.
26. Шпарик, Ю. С., & Коляджин, І. Ф. (2020). *Лісомисливське господарство України*. Івано-Франківськ: НАІР.
27. Brzuski, P., Bresiński, W., & Hędrzak, M. (1997). *Sarna – modele i efekty gospodarowania*. Warszawa: Polski Związek Łowiecki.
28. Červený, J., Kamler, J., Kholová, H., Koubek, P., & Martínková, N. (2004). *Encyklopedie myslivosti*. Praha: Ottovo nakladatelství.
29. Hell, P., Gašparik, J., & Slamečka, J. (2005). *Diviačsa zver, biologioa, chov a lov*. Praha: PaRPRESS.
30. Ježek, J. (2014). Prostorové chování černé zvěře a její management. *Sborník z Myslivecké konference*.

ДОДАТКИ

Додаток А. Стан діяльності мисливського господарства за останні роки

Таблиця А.1

Розподіл площі земель лісового фонду за землекористувачами

Назва землекористувачів	Загальна площа, га
Лісові мисливські угіддя на землях лісового фонду	6692,5
Бутинське лісництво, кв. № 52, 55-57, 59-63, 67-80	1283,0
Великомостівське лісництво, кв. № 16-26, 43-64	2315,0
В'язівське лісництво, кв. № 24-29	410,0
Соснівське лісництво, кв. № 41, 58-83	1136,0
<i>Разом</i>	<i>5144,0</i>
Сокальське ДЛГП «Галсільліс»	442,0
Жовківське ДЛГП «Галсільліс»	595,5
Кам'янка-Бузьке ДЛГП «Галсільліс»	511,0
<i>Разом</i>	<i>1548,5</i>
Угіддя на землях адміністративних одиниць	4889,1
<i>Сокальський район</i>	<i>2391,4</i>
Велико-Мостівська ОТГ	1669,3
Реклинецький старостинський округ	607,1
Сілецька сільська рада	115,0
<i>Жовківський район</i>	<i>5968,4</i>
Боянецька сільська рада	380,7
Глинська сільська рада	481,6
Зіболківська сільська рада	197,4
Купичвільська сільська рада	1163,1
Сопошинська сільська рада	595,9
Новоскварявська сільська рада	104,4
Староскварявська сільська рада	274,9
Туринківська сільська рада	1128,2
<i>Кам'янка-Бузький район</i>	<i>4889,1</i>
Батятицький старостинський округ	2374,7
Желдецький старостинський округ	334,5
Кам'янка-Бузька ОТГ	962,5
Стародобротвірська сільська рада	1217,5
Всього угідь мисливського господарства	13248,9

Додаток Б. Ведення мисливського господарства

Таблиця Б.1

Розподіл території господарства на єгерську обходи

Землекористувачі	Площа, га
<i>Єгерський обхід № 1</i>	
1. ДП «Жовківський лісгосп»	
1.1. В'язівське лісництво, кв. № 24-29	410,0
2. Жовківське ДЛГП «Галсільліс»	
2.1. Туринківське лісництво	402,1
3. Туринківська сільська рада	1128,2
4. Глинська сільська рада	35,0
5. Зіболківська сільська рада	197,4
6. Сопошинська сільська рада	595,9
7. Старокварявська сільська рада	13,8
8. Боянецька сільська рада	555,2
<i>Разом по єгерському обходу № 1</i>	3337,6
<i>Єгерський обхід № 2</i>	
1. ДП «Жовківський лісгосп»	
1.1. Великомоствівське лісництво, кв. № 43-64	1484,0
2. Жовківське ДЛГП «Галсільліс»	193,4
3. Кам'янка-Бузьке ДЛГП «Галсільліс»	450,5
4. Купичвільська сільська рада	62,1
5. Желдецький старостинський округ	334,5
6. Батятицький старостинський округ	2374,7
<i>Разом по єгерському обходу № 2</i>	4899,2
<i>Єгерський обхід № 3</i>	
1. ДП «Жовківський лісгосп»	
1.1. Великомоствівське лісництво, кв. № 16-26	831,0
1.2. Бутинське лісництво, кв. № 52, 55-57, 59-63, 67-80	1283,0
1.3. Соснівське лісництво, кв. № 41, 58-83	1136,0
2. Сокальське ДЛГП «Галсільліс»	442,0
3. Кам'янка-Бузьке ДЛГП «Галсільліс»	60,5
4. Великомоствівська ОТГ	322,3
5. Реклинецький старостинський округ	332,1
6. Боянецька сільська рада	605,2
<i>Разом по єгерському обходу № 3</i>	5012,1
Всього по мисливському господарству:	13248,9

Таблиця Б.2

Розподіл лісових угідь за типами та підтипами мисливських угідь

Типи та підтипи угідь	Лісництва (площа, га)		
	держлісгоспу	ДЛГП «Галсільліс»	разом
Хвойний ліс			
Молодняки 1 групи	267,0	77,0	344,0
Молодняки 2 групи віку та середньовікові насадження			
з наявністю підросту і підліску	200,4	69,4	269,8
без підросту та підліску	467,7	232,4	700,1
Пристигаючі та стиглі насадження			
з наявністю підросту та підліску	369,5	122,1	491,6
без підросту та підліску	950,3	366,3	1316,6
Разом	2254,9	867,2	3122,1
Листяний ліс			
Молодники 1 групи віку	126,1	32,1	158,2
Молодники 2 групи віку та середньовікові насадження			
з наявністю підросту і підліску	167,8	53,7	221,5
без підросту та підліску	754,2	190,3	994,5
Пристигаючі та стиглі насадження			
з наявністю підросту та підліску	165,2	37,8	203,0
без підросту та підліску	424,8	113,5	538,3
Разом	1638,1	427,4	2065,5
Змішаний ліс			
Молодники 1 групи віку	201,6	16,0	217,6
Молодники 2 групи віку та середньовікові насадження			
з наявністю підросту і підліску	74,3	50,2	124,5
без підросту та підліску	273,5	102,1	375,6
Пристигаючі та стиглі насадження			
з наявністю підросту та підліску	153,5	23,9	177,4
без підросту та підліску	358,1	61,7	419,8
Разом	1061,0	253,9	1314,9
Всього	4954,0	1548,5	6502,5

Таблиця Б.3

**Розподіл загальної площі мисливського господарства за класами бонітетів
для основних видів мисливських тварин**

Типи мисливських угідь	Класи бонітетів						Площа, га
	олень	сарна	свиня	засць	куниця	куріпка	
Хвойний ліс							3122,1
Молодняки 1-ої групи віку	2	2	2	1	4	3	344,0
Молодняки 2-ої групи віку та середньовікові насадження за наявності підросту і підліску	2	2	2	2	5	5	269,8
без підліску і підросту	3	3	3	3	5	5	700,1
Пристигаючі, стиглі насадження за наявності підросту, підліску	3	3	4	4	3	5	491,6
без підросту і підліску	4	4	4	4	4	5	1416,6
Листяний ліс							2065,5
Молодняки 1-ої групи віку	2	1	1	1	4	3	158,2
Молодняки 2-ої групи віку та середньовікові насадження за наявності підросту і підліску	2	2	2	2	4	5	221,5
без підросту і підліску	3	3	3	3	5	5	944,5
Пристигаючі, стиглі насадження за наявності підросту, підліску	2	2	4	4	3	5	203,0
без підросту і підліску	4	4	4	4	4	5	538,3
Змішаний ліс							1314,9
Молодняки 1-ої групи віку	2	1	1	1	4	3	217,6
Молодняки 2-ої групи віку та середньовікові насадження за наявності підросту і підліску	1	2	2	2	4	5	124,5
без підросту і підліску	3	3	3	3	5	5	375,6
Пристигаючі, стиглі насаджений за наявності підросту і підліску	2	2	4	4	3	5	177,4
без підросту і підліску	4	4	4	4	4	5	419,8
Орні землі	3	2	3	2	5	3	5653,0
Луки	4	4	4	3	5	3	916,9
Болота (30 % чагарників)	3	2	2	3	5	5	79,0
Водойми	5	5	5	5	5	5	97,5

Таблиця Б.4

Розподіл площ стацій перебування за класами бонітетів для основних видів мисливських тварин

Типи мисливських угідь	Площі стацій за класами бонітетів					Разом, га
	I	II	III	IV	V	
1	2	3	4	5	6	7
Сарна європейська						
Хвойний ліс		613,8	1191,7	1316,6		3122,1
Листяний ліс	158,2	424,5	944,5	538,3		2065,5
Змішаний ліс	217,6	301,9	375,6	419,8		1314,9
Орні землі		1269,0			4384,0	5653,0
Луки				360,0	556,9	916,9
Болота		79,0				79,0
Водойми					97,5	97,5
Всього:	375,8	2688,2	2511,8	2634,7	5038,4	13248,9
Свиня дика						
Хвойний ліс		613,8	700,1	1808,2		3122,1
Листяний ліс	158,2	221,5	944,5	541,3		2065,5
Змішаний ліс	217,6	124,5	375,6	597,2		1314,9
Орні землі			1269,0		4384,0	5653,0
Луки				360,0	556,9	916,9
Болота		79,0				79,0
Водойми					97,5	97,5
Всього:	375,8	1038,8	3289,2	3306,7	5038,4	13248,9
Зяць сірий						
Хвойний ліс	172,6	98,6	230,9	540,8	2079,8	3122,1
Листяний ліс	79,2	195,6	220,6	253,3	1334,8	2065,5
Змішаний ліс	108,8	70,2	115,9	104,2	915,8	1314,9
Орні землі		5653,0				5653,0
Луки			916,9			916,9
Болота			79,0			79,0
Водойми					97,5	97,5
Всього:	360,0	6017,4	1563,3	880,3	4227,9	13248,9
Куниця лісова						
Хвойний ліс			491,6	1660,6	969,9	3122,1
Листяний ліс			203,0	918,0	944,5	2065,5
Змішаний ліс			177,4	761,9	375,6	1314,9
Орні землі					5653,0	5653,0
Луки					916,9	916,9
Болота					79,0	79,0
Водойми					97,5	97,5
Всього:			872,0	3340,5	9036,4	13248,9
Куріпка сіра						
Хвойний ліс					3122,1	3122,1

Продовження табл. Б4

1	2	3	4	5	6	7
Листяний ліс					2065,5	2065,5
Змішаний ліс					1314,9	1314,9
Орні землі		5653,0				5653,0
Луки			916,9			916,9
Болота					79,0	79,0
Водойми					97,5	97,5
Всього:		5653,0	916,9		6679,0	13248,9

Таблиця Б.5

Обчислення загального середнього бонітету з урахуванням дії чинників

Середній бонітет та чинники, які впливають на цінність угідь	Види мисливських тварин				
	сарна	свиня	заєць	куниця	куріпка
Розрахунковий середній бонітет	2,89	3,10	2,48	3,79	2,58
<i>Чинники, вплив яких не залежить від користувача мисливських угідь</i>					
Мозаїчність угідь	+0,02	+0,02	0,00	0,00	0,00
Клімат	0,00	0,00	+0,02	0,00	+0,02
Вплив хижаків	0,00	0,00	+0,02	0,00	+0,04
Чинник неспокою	+0,02	+0,02	0,00	0,00	0,00
Разом	+0,04	+0,04	+0,04	0,00	+0,06
<i>Чинники, вплив яких залежить від користувача мисливських угідь</i>					
Браконьєрство	0,00	0,00	0,00	0,00	+0,02
Формування популяції	+0,02	0,00	0,00	0,00	0,00
Недостатня кількість кормових полів	0,00	+0,10	0,00	0,00	0,00
Ефективність біотехзаходів	-0,10	-0,10	0,00	0,00	+0,08
Додаткова кормова база	0,00	-0,50	0,00	0,00	0,00
Разом	-0,08	-0,50	0,00	0,00	+0,10
Загальний коефіцієнт впливу	-0,04	-0,46	+0,04	0,00	+0,16
Середній бонітет з врахуванням чинників	2,85	2,55	2,52	3,79	2,74
Середній бонітет	2,8	2,5	2,5	3,8	2,7

Таблиця Б.6

**Розрахунок оптимальної чисельності мисливських тварин в угіддях
мисливського господарства за обходами**

Види мисливських тварин	Площа, стадій, тис. га	Бонітет	Середня оптимальна щільність на 1000 га	Оптимальна чисельність, особин
Обхід №1				
Сарна європейська	1,07	2,8	25	27
Свиня дика	1,07	2,5	7,5	8
Заєць сірий	3,31	2,5	49	162
Куниця лісова	0,85	3,8	6	5
Куріпка сіра	2,47	2,7	46	114
Обхід №2				
Сарна європейська	2,53	2,8	25	63
Свиня дика	2,53	2,5	7,5	19
Заєць сірий	3,81	2,5	49	187
Куниця лісова	2,00	3,8	6	12
Куріпка сіра	2,84	2,7	46	130
Обхід №3				
Сарна європейська	4,61	2,8	25	115
Свиня дика	4,61	2,5	7,5	35
Заєць сірий	1,70	2,5	49	83
Куниця лісова	3,65	3,8	6	22
Куріпка сіра	1,26	2,7	46	58
Разом по господарству				
Сарна європейська	8,21	2,8	25	205
Свиня дика	8,21	2,5	7,5	62
Заєць сірий	8,82	2,5	49	432
Куниця лісова	4,21	3,8	6	39
Куріпка сіра	6,57	2,7	46	302

Таблиця Б.7

Сучасні нормативи річного приросту та рівня смертності в популяціях основних мисливських видів господарства в Лісостеповій (правобережній) мисливській природній зоні

Нормативи річного приросту та рівня смертності	Значення				
	сарна	свиня	засць	куниця	куріпка
Мінімальна щільність з якої дозволяється добування, особин/1000га	15,0	4,0	20,0	3,0	30,0
Участь самок у розмноженні, %	50	40	60	50	80
Народження молодняка на одну самку, особин	1-2	4-6	8-10	2-7	10-14* (50)**
Загибель молодняка, %	35	30	70	70	60
Загибель дорослих тварин, %	20	25	30	20	40
Межі річного приросту, %	10-20	20-120	20-30	10-20	15-100
Середній річний приріст, %	15	30	25	15	20

Примітка: * - середня кількість яєць у кладці, шт.,
** - загибель кладок, %

Таблиця Б.8

**Розрахунок динаміки чисельності основних видів мисливської фауни
господарства на 10 річний період**

Розрахунковий період	Чисельність, особин за роками									
	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
<i>Сарна європейська</i>										
Початок року	199	205	205	205	205	205	205	205	205	205
Приріст, 15%	30	31	31	31	31	31	31	31	31	31
Кінець осені	229	236	236	236	236	236	236	236	236	236
Добування	24	31	31	31	31	31	31	31	31	31
Кінець року	205	205	205	205	205	205	205	205	205	205
<i>Свиня дика</i>										
Початок року	52	62	62	62	62	62	62	62	62	62
Приріст, 30%	16	19	19	19	19	19	19	19	19	19
Кінець осені	68	81	81	81	81	81	81	81	81	81
Добування	6	19	19	19	19	19	19	19	19	19
Кінець року	62	62	62	62	62	62	62	62	62	62
<i>Заєць сірий</i>										
Початок року	321	379	432	432	432	432	432	432	432	432
Приріст, 30%	81	95	108	108	108	108	108	108	108	108
Кінець осені	402	474	540	540	540	540	540	540	540	540
Добування	23	42	108	108	108	108	108	108	108	108
Кінець року	379	432	432	432	432	432	432	432	432	432
<i>Куниця лісова</i>										
Початок року	18	21	25	29	34	39	39	39	39	39
Приріст, 15%	3	4	4	5	6	6	6	6	6	6
Кінець осені	21	25	29	34	40	45	45	45	45	45
Відстріл	0	0	0	0	1	6	6	6	6	6
Кінець року	21	25	29	34	39	39	39	39	39	39
<i>Куріпка сіра</i>										
Початок року	108	130	156	188	223	260	302	302	302	302
Приріст, 15%	22	26	32	38	45	52	61	61	61	61
Кінець осені	130	156	188	226	268	312	363	363	363	363
Відстріл	0	0	0	3	8	10	61	61	61	61
Кінець року	130	156	188	223	260	302	302	302	302	302
<i>Разом</i>										
Добування	53	92	158	161	167	174	225	225	225	225
Чисельність	797	880	916	956	998	1040	1040	1040	1040	1040